

BRIBIR KRAJ SKRADINA, lijevo: starohrvatska nekropola na Glavici, desno: antički bedemi na Glavici

BRIBIRSKI MISAL, pergamenski kodeks, vel. 25×18 cm, 103 lista, pisan glag. ustavom, starosl. jezikom hrv. redakcije. Nastao je u XV. st.; pisalo ga je više ruku (jedan se pisar zvao Juraj). Veoma krnj, nedostaje mu početak i kraj. Današnji uvez u smeđu kožu potječe iz XVI. st. Ima veći broj inicijala različite veličine koji su ili jednobojni (crveni) ili kombinirani s crnom, zelenom i žutom bojom. Inicijali su urešeni (pletence, rakovice, palmete i sl.) i najčešće obogaćeni vlasastim vriježama koje se šire po rubovima. Čuva se u Arhivu HAZU (III. b. 3).

LIT.: J. Vajs, Najstariji hrvatski glagoljski misal, Zagreb 1948, str. 32–34. — V. Stefanić, Glagoljski rukopisi JAZU, I, Zagreb 1969, str. 70–71.

BRIJUNSKI OTOCI (Brioni), skupina od 2 otoka i 11 otočića pred Z obalom Istre. Najstarije zemuničko naselje (prelazno razdoblje od mlađega neolitika na brončanu kulturu) potječe iz doba oko 4000. Nađeno je mnogo predmeta od kamena, kosti i pečene zemlje, urešenih geometrijskim i biljnim motivima. Obrambene zidine gradinskih naselja nalaze se na vrhovima brežuljaka *Velog Brijuna*: Kosiru, Ciprovcu, Antunovcu, Gradini i Straži, te Svetoga Mikule na *Malom Brijunu*. Građeni su u koncentričnim krugovima od velikih neobrađenih kamenih blokova u tehnici suhozida. U njima je nađeno metalnih i keramičkih predmeta tzv. ilirske kulture. Očuvani su se ostaci građevina antičko-rim. graditeljstva na vrhu brda Kolci iznad rta Tar, u zaljevu Sv. Mikule na *Malom Brijunu*, na otoku Krasnica, te vodovodni uređaji na padinama Gradine i veliki dvorac s gospodarskim uređajima u arealu tzv. »bizantskog kastruma« u zaljevu Dobrika na Z

BRIBIRSKI MISAL. Zagreb, Arhiv HAZU

obali otoka Velog Brijuna. Ostaci rim. raskošnog dvorca u zaljevu Verige na I obali Velog Brijuna, po svojoj arhit. kompoziciji najvredniji su primjer ant. ladanjske arhitekture. Tlocrtni raspored prostranoga građevnog kompleksa dvorca prati u više od 1 km dugoj liniji obalu zaljeva Verige.

Kompleks obuhvaća pristanište i vjetrobrane uređaje za zaštitu luke u unutrašnjosti zaljeva i širok obalni pojas na kojemu se nižu građevine. U sredini vrha zaljeva izgrađena su tri hrama: Venere, Neptuna i nekih nepoznatih božanstava. Vitki kanelirani stupovi predvorja hramova od bijelog brijunskog kamena s korintskim kapitelima, dekorativnim frizom i bogatim ukrasom zabata, gdje se isprepliću elementi biljne i životinjske ornamentike, pravo su remek-djelo rim. umjetnosti I. st. S obje strane hramova nalaze se gospodarski objekti, terme, stanovi za svećenike i dvorac (izgrađen u stepeničastim terasama na tri etaže). Međuprostore između pojedinih objekata ispunjavao je ophodni hodnik s otvorenom peristilnom lođom prema moru, koji je spajao sve dijelove arhit. kompleksa u zaokruženu i jedinstvenu cjelinu. U termama i dvorcu na mozaičnim podovima bili su izvedeni geometrijski ukrasi i isprepletene bordure u crno-bijelom, te biljni, životinjski i figuralni ukrasi u polikromnom mozaiku. Na stijenama su prevladavale crvena, žuta, zelena i crna boja. Stropovi su bili urešeni vijencima, biljnim ukrasima i cvijećem izvedenim u štuku. — Veliku obrambenu građevinu u zaljevu Dobrika na Z obali, poznatu kao »bizantski kastrum«, karakteriziraju snažne zidine i pravilna prostorna regulacija tlocrta. Ostaci građevina unutar zidina svjedoče o kontinuitetu života od IV/V. do XVI. st. U blizini se nalaze ostaci trobrodne bazilike Sv. Marije iz V–VI. st. Njezini brodovi završavaju pravokutno. Kapiteli prezbiterija urešeni su križevima u kružnom okviru ili bez njega, a njihove ugaone volute oblikovane su u životinjske glave. Kameni crkv. namještaj bio je urešen stiliziranim biljnim i dvoprutastim i troprutastim pleternim ukrasom. U narteksu bazilike i oko nje nalazilo se ranokršč. groblje monolitnih sarkofaga, kojih se ostaci nalaze na okolnim livadama. Veoma su rano benediktinci uz baziliku sagradili svoju opatiju; njezini su građevni ostaci očuvani do danas. Napustili su je 1312. zbog kuge te je došlo do njezina prvoga urušenja. Obnovljena je i pregrađena u XVI. st. Kao obnovitelj se spominje »M. Samulis ... commissarius Briorum ...«, čija je nadgrobna ploča nađena uz baziliku. Bazilika je bila u upotrebi do kraja XVII. ili XVIII. st. — Oko 500 m iznad bazilike nalaze se ostaci crkvice Sv. Petra iz VI–VII. st. To je bila jednobrodna građevina s polygonalnim perimetrom apside. Prezbiterialni prostor bio je povišen i popločen kamenim pločama, a pod obložen polikromnim mozaikom. Od crkv. namještaja postoje ulomci urešeni križevima, volutama, jednostrukom i dvostrukom isprepletanom vrpcom, jednotračnim i višetračnim zubastim ukrasom. Ornamentalna obrada mnogo je rustikalnija od one na ostacima kamenog namještaja bazilike. — Četverokutna trokatna obrambena kula stambenog i obrambenog karaktera potječe iz XII–XIII. st., a zgrada kaštela i još jedna profana zgrada iz poč. XVI. st. — U središtu današnjega naselja Brijuni nalazi se gotička crkvice iz 1481. kojoj je fresko-ukras uništen požarom 1893. Iz vremena obnove otoka potkraj XIX. i u poč. XX. st. osim pojedinih zdanja u stilu austrijske secesije potječe mramorna herma R. Kocha, koji je oslobodio Brijune od malarije, i brončana spomen-